

6/8

Regeringens beslut om utredning

av vissa författningsfrågor är i och för sig välmotiverat. Första kammaren har knappast något existensberättigande; den är naturligtvis bättre nu än då den var ett värn mot demokratin, men medan den tidigare var skadlig ter den sig nu onödig. Framför allt från liberalt håll har frågan om dess avskaffande tagits upp under de senaste åren; socialdemokratin, som har några gratisplatser i denna kammare på grund av dess successiva förnyelse, har varit mera ovillig mot en reform. Om en förändring av val-

sättet i riktning mot s. k. personval kunde komma till stånd, vore det väl enligt allas uppfattning tilltalande, men problemet är ytterst besvärligt. Även frågan om nomineringsval inom partierna borde i detta sammanhang undersökas. Om regeringens organisation kunde förbättras så att propositionerna avgavs tidigare, skulle ett gammalt önskemål bli tillgodosett. Mindre är att vänta av en utredning rörande dechargeförfarandet; många förslag om modernisering av denna åldriga och ineffektiva apparat har gjorts utan att positiva resultat av betydelse syns möjliga att vinna.

Kanske vill regeringen genom denna utredning skaffa sig ett alibi i fråga om förvaltningskontrollen över huvud. I så fall bör försöket misslyckas; en reform av den politiska ansvarigheten, sådan den utkrävs — eller rättare inte utkrävs — av konstitutionsutskottet, kan aldrig ersätta den genomförda rättskontroll av förvaltningsavgöranden som oppositionen förgäves föreslog vid vårens riksdag. På denna avgörande punkt vill regeringen inte göra någonting, trots att garantierna i Sverige för närvarande är svagare än i så gott som alla andra demokratier.

Hr Erlander har enligt Morgontidningen

antytt att regeringen skall göra valpropaganda på utrikespolitiken. Sålunda skulle man angripa hr Hjalmarson under förbarande av att denne komprometterat "vår utrikespolitiska kurs"; det nämns inte att högerledaren med särskild energi drivit kravet på en utredning om Trondheimsleden, ett krav som till slut regeringen funnit nödvändigt att gå med på. Vidare kan det, säger hr Erlander, "inte heller få fortsätta hur länge som helst med dessa ständiga hånfulla angrepp på utrikesministern". Taktiken skall tydligen bli att framställa all kritik av hr Undén som farlig för vår neutralitet. Det är "att gå långt i fräckhet och demagogi! Vi får hoppas att partiledarna inte faller undan. De många tanklösheter, överdrifter och rena dumheter som hr Undén sagt de senaste åren är i själva verket vad som i utlandets ögon mest blamerar vår utrikespolitik. Att påtala dem och att därmed om möjligt förmå hr Undén att tänka först och tala sedan är en skyldighet för oppositionen; på regeringssidan är disciplinen sådan att varje ord av en minister hålles i helgd och vördnad.

Det svenska kungaparet

verkade före och under det första världskriget nära nog som representanter för den tyska statsledningen; i inrikespolitiken arbetade de under kontakt med denna statsledning i högerns tjänst och sökte öppet eller genom intriger hindra demokratins genomförande och komma den liberala ministären Staaff till livs. Detta är tidigare känt — särskilt genom Axel Brusewitz och Torsten Gihls studier — ehuru det förnekats eller bortförklarats på de håll där man på grund av partiintresse eller vördnadscomplex vill framställa kungligheten som statsintressesvårdare. Till det mest komprometterande som avslöjats hör de kungliga försöken att förmå Italien och Rumänien att inte sluta sig till ententen under förtäckt hot om svenskt inträde i kriget på tysk sida. De kungliga följde härvid en tradition: redan Oscar II hade med Tyskland stämplat mot Norge under den tid han var kung i detta land.

Professor Folke Lindbergs föredrag vid historikerkongressen i Åbo visar emellertid att man gick än längre än tidigare varit känt. Kungaparet sökte få igenom en svensk-tysk allians, som visserligen inte skulle träda i funktion annat än vid ett ryskt ultimatum, men vars offensiva tendens framgick av att Sverige under beskydd och medverkan av Tyskland skulle göra invasion i Finland. Mot regeringen Staaff brukade de kungliga i samarbete med ledande högermän skilda angreppsmetoder och lyckades småningom att få ministären avlägsnad genom borggårdskuppen i februari 1914. Även i detta sammanhang fungerade kungen snarast som frivilligt ombud för Tyskland. Hur eftergivna de kungliga var mot Tyskland och hur hänsynslöst de uppträdde mot den av riksdagsmajoriteten stödda regeringen belyses av att den tyske utrikesministern beordrade sin minister i Stockholm att med försiktighet använda sitt inflytande över drottningen i regeringsfrågan.

Det är inom vida kretsar väl känt att de kungliga intrigererna och planerna var än mera långtgående och farliga. Källmaterialet i offentliga arkiv borde omedelbart och utan inskränkning göras tillgängligt för forskningen, så att äntligen full klarhet vinnes. Dynastin och andra inblandade kan inte längre vinna något avsevärt genom strävan att tysta ned skandalen.

6/8⁸⁶

7/8